

В Україні сьогодні (як і в будь-якій іншій країні) структурований інформаційний простір, лівова частина якого — екранні засоби впливу на суспільство.

Ця інфраструктура зазнала тотальної фальсифікації. Особливості закладено в інфраструктуру недосконалістю законодавства, а іноді і навмисною багатовекторністю закону, що провокує ручне управління інформаційним простором.

Сфальсифікована конфігурація виглядає непохитною, але не є довічною. Її можуть змінювати правові та економічні чинники — що й спостерігається в інших державах, поки що не в Україні. Хоча саме в Україні відбулася Помаранчева революція, яка є дитиною національної підкупаційної материнської культури.

РЕВОЛЮЦІЙНЕ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ОКУПАЦІЙНОГО РЕЖИМУ?

Михайло Ілленко

Не буду ще раз нагадувати про правові механізми, які успішно захищають кінематограф Росії та інших країн. Вони відомі. Треба лише скоригувати їх відповідно до метастазів, які вразили всі нервові центри національного кіно України. Жодну з цих метастаз уже не знищити самолікуванням, тому сьогодні необхідно рятувати наш інформаційний простір, докладаючи до цього державних зусиль.

Від освіти до експлуатації екранного продукту я нарахував десять таких метастазів. Спробую розташувати їх у природній послідовності.

1. Штучне знецінення державного диплома, законодавча беззахисність випускників вітчизняних ВНЗ на вітчизняному ринку, позбавлення права на професію.
2. Фінансовий бойкот профільних ВУЗів з боку найбільшого споживача кваліфікованих випускників — телебачення, одночасно з гострою хронічною недостатністю державного фінансування.
3. Бойкот, блокада, комерційне знецінення, фальсифікація, застосування PR-знищення національної КІНОпродукції — від першого студентського до професійного фільму, з боку всіх форм дистрибуції та пропаганди, що припиняє рефінансування КІНОвиробництва.
4. Непрозорість процедур розпродажу та використання ефіру.
5. Штучне «заморожування» оплати праці вітчизняного виробника КІНОпродукту, що спричиняє його втечу на інші ринки або самоліквідацію — якнайменше, творчу.
6. Надмірне ускладнення фінансування і звітності державного кіновиробництва через Державне казначейство.
7. Нехтування принципами світової практики авторського права.
8. Недосконалість та ерозія існуючих законів, які регулюють використання ефіру.
9. Нав'язана штучна дефініція «мертве українське кіно», яка існує одночасно з канонізацією брендів «російське кіно», «американське кіно» тощо.
10. Стратегічний перерозподіл сил творчого потенціалу з актуальних питань оволодіння та вдосконалення про-

фесії і створення фільмів на зусилля по захисту від кримінальної приватизації власного робочого місця (студійної нерухомості, професійного обладнання, аудиторного студентського фонду тощо).

Якщо ці метастази не знищити хірургічним втручанням, то навіть всесвітньовідомі протекційні закони, які добре показали себе в інших країнах, будуть зруйновані в Україні за відпрацьованою схемою.

Ця схема виглядає приблизно так:

спочатку держава позбавить права на професію чергове покоління дипломованих фахівців (тобто викине на вітер народні гроші, витрачені на навчання і виробництво курсових, переддипломних та дипломних фільмів, як це робиться вже 13 років поспіль);

потім місця професіоналів на знімальних майданчиках посядуть знайомі директорів телекомпаній (production company), аби слухняно виконувати всі вказівки власників;

далі, якщо не буде іншого виходу, зніматиметься те, що власники вважають кіно-продуктом;

одночасно — так звана «розкрутка»: самореклама телекомпаній, які міфологізують свій серіал або, навпаки, проголошують анафему КІНОфільму, що матеріалізується через неможливість продати фільм на ринку телевізійних власників, де ціни диктує іноземний second hand;

наостанок у дистрибуторів існує законна можливість проігнорувати авторів і не заплатити їм жодної копійки за продаж продукту, в тому числі — успішного і довготривалого;

тим більше, що авторам не до того — їм пропонують бігти за дюжиною зайців: або захищати власне право на працю, освіту, авторство, гідність українського режисера, оператора, актора, або чинити опір приватизаційним процесам внаслідок яких їх позбавляють студій, студентських аудиторій — разом з обладнанням цехів і нерелізованими сценаріями;

тим часом держава знову вкладає гроші в чергову партію майбутніх дипломованих випускників, яким доведеться,

в кращому випадку, їхати у найми за кордон, в гіршому — обслуговувати український телевізійний конвеєр, поки мас-медіа обговорюють питання: «Чи існує українське кіно?» «Що це за вигадка — так зване українське кіно?».

Ця схема забезпечує зачистку території для іноземного виробника продукту та його ідеології. І коли вкотре лунає запитання: «Як нам врятувати кіно?», нікого вже не дивує те, що відповідь, насправді, давно відома чиновникам, науковцям, економістам, творчим, технічним, адміністративним працівникам, критикам, журналістам і кожному, хто має звичку цікавитися пресою.

Тринадцять років шукали відповіді на це запитання наші урядовці і двоє наших президентів. Не знайшли. Сьогодні необхідно повернутися до цих питань.

Спробую дати відповідь, незважаючи на не раз чує від чиновників різних рівнів «Неможливо!» на мої звернення через газети, телеінтерв'ю, з трибуни міністерських колегій. Наполягаю: йдеться про борг держави перед Культурою. При цьому необхідно визнати, що державні правові зусилля — це лише половина справи реанімації власного кінематографа. Інша половина — наш адекватний творчий внесок, наші сучасні українські фільми. Ці дві половини можуть бути реалізовані лише в парі — як ключ і замок. Можливості самореалізуватися окремо один від одного вони просто не мають.

Виходячи з того, що розбудова і функціонування стратегічної державної системи, яка має грайливу назву «ефір», протягом кількох десятиліть вимагала об'єднання зусиль багатьох поколінь і кожного платоспроможного громадянина через податки; **не забуваючи**, що і сьогодні вона опосередковано тримається на наших внесках; *враховуючи масштаби впливу ефіру; усвідомлюючи небезпеку маніпулювання ефіром, необхідно на законодавчому рівні надати ефіру статус Національного Стратегічного Ефірного Фонду і розглянути його кінцевий продукт Національним Державним Екраном України, певна частина якого має належати Національному кінематографу України.*

Основним напрямом правового руху є пошук взаємовигідних шляхів об'єднання зусиль кіно- та телевиробництва. Наприклад: здійснити перегляд квот виробництва власного продукту за схемою спільного виробництва, що передбачає: КІНОстудії виробляють кінопродукт для кінопрокатної та ефірної дистрибуції, ТЕЛЕкомпанії виробляють рекламний (інформаційний) продукт, який супроводжує створення КІНОпродукту в межах обов'язкової квоти. Відповідні розміри цього інформаційного внеску можуть позбавити телекомпанію необхідності знімати власне ігрове кіно, позаяк художній (або телевізійний) фільм, створений за цією схемою, вважається і експлуатується як продукт спільного виробництва. В цих межах національний КІНОпродукт матиме шанс оприлюднення через найширший канал спілкування — Національний Стратегічний Ефірний Фонд, який сьогодні для нього заблоковано.

Цілком логічним виглядає в цій схемі повернення до того КІНОпродукту, який було створено протягом 13 років і приховано від глядача, в тому числі студентського кіно, яке одержало за цей період більшість призивів для України на міжнародних фестивалях.

З метою відтворення нормального балансу між вітчизня-

ною та імпортованою продукцією цілком природно виглядає повернення до глядача через телеекран «об'єктів» бойкоту — імен, назв та досягнень національного кіно України останнього часу. В результаті виникнення першого глядацького імпульсу назустріч власному кіно можлива реставрація помітних (невідомих) українських фільмів у технології «Долбі» для першої реальної спроби виходу українського кіно на український кіноекран — у прокат.

В разі об'єднання державних протекційних законів, про які йдеться вже багато років, з державним підходом до Національного Стратегічного Ефірного Фонду та Національного Державного Екрану України, позитивні зрушення відбудуться неодмінно. Вони будуть тим більш глибокими, чим адекватніше уряд відреагує на небезпеку руйнації, починаючи з девальвації державного диплома випускників профільних ВНЗ.

Чи є способи локалізації цих хронічних вад? Думаю, є. Вони лежать у сфері законного і демократичного вибору, якщо його буде запропоновано державним законом. Наведу лише один приклад, який стосується першого кроку руйнації національного кіно — диплома випускника: вважаю, що держава повинна, нарешті, окреслити перелік професій в галузі кіно- та телевиробництва, які підлягають сертифікації (на зразок сертифікації медичних працівників або, скажімо, водіїв тролейбусів). З метою попередження зайвої формалізації взаємин у делікатній творчій сфері необхідно залишити вибір для кожної ліцензованої виробничої структури: або пропонувати сертифіковану посаду дипломованому фахівцю, або, даючи шанс недипломованому таланту, запрошувати його з вулиці. Але при цьому відшкодовувати державі витрати на підготовку дипломованого фахівця і за робоче місце, на яке має право цей фахівець. Розміри відшкодування мають враховувати компенсацію для дипломованого фахівця за вимушене безробіття і здійснюватися через професійні гільдії.

Необхідно на державному рівні зняти гриф «Неможливо!» щодо змін в інформаційному просторі України. Зміна існуючих «канонів» загрожує великим перерозподілом сфер і напрямів інформаційного впливу, в тому числі впливу культурного. «Неможливо!» означає: «Я, власник телекомпанії, обніс парканом персональну частину Національного Стратегічного Ефірного Фонду і ніколи не віддам її ні державі, ні студентам, ні випускникам або «метрам» «національного кінематографа України». Будь-яку спробу стерти напис «Приватна власність. Вхід заборонено» на моєму паркані буду вважати зазіханням держави на недоторканість мого майна».

Мої висновки і пропозиції базуються на сорокарічному кінематографічному стажі (включно з роками навчання в інституті) досвіді виробництва 10 фільмів, дванадцяти роках викладання режисури в Київському Національному університеті ім.І.Карпенка-Карого, організації кінофестивалю національного виробника «Відкрита ніч», який за останніх вісім років зібрав колекцію майже з 300 (переважно короткометражних українських фільмів).

Вважаю, що почати процеси відродження необхідно з повної ревізії кіногосподарства, з'ясовуючи: чи залишилася сьогодні достатня матеріально-технічна база національного кінематографа для відродження національного кіно?